

L'obra i el món de Germà Colón (15 a 19 de novembre de 2004). — Organitzat per la seu a València de la *Universidad Internacional Menéndez Pelayo (UIMP)* i dirigit pels professors de la Universitat de València (UV), Emili Casanova, del Departament de Català, i Maria Teresa Echenique, del Departament d'Espanyol, s'ha celebrat, del dilluns 15 a divendres 19 de novembre, un seminari sobre la figura humana i l'obra de Germà Colón.

Germà Colón representa una biografia intel·lectualment i humanament interessant, que, en haver constituït el català com a eix i guia de bona part dels seus estudis, s'ha convertit en referència obligada en moltes qüestions de debat sobre història de la llengua, lexicologia, dialectologia, etc. La seua perspectiva de romanista ha fet que les seues investigacions s'ampliaren a altres llengües de la Romània i que la seua figura com a investigador siga també molt rellevant entre els estudiosos de l'espanyol, de l'occità, del francès, de l'italià, etc. És aquest abast un dels aspectes que més s'hi ha evidenciat.

Colón estudià romàniques a la Universitat de Barcelona. Ell mateix ens recordava que fou Antoni M. Badia i Margarit, com a professor d'aquella universitat, qui l'introduí en aquest camp de la ciència filològica. Passà a ampliar estudis a Lovaina i, mes tard, a treballar, primer com a lector, després com a professor associat a la universitat de Basilea i, finalment, accedí a una càtedra de romanística d'aquesta universitat d'on és professor emèrit ara mateix.

La 'vida viscuda' és sempre resultat d'històries i circumstàncies que ens superen. Germà Colón comentava en una de les seues intervencions l'evolució personal des d'un catalanisme a la defensiva, comprensible en un jove conscient de la postguerra, fins a una visió d'estima per totes les coses i totes les realitats, també les lingüístiques, encara que siguen les llengües dels altres. Poder parlar de la llengua, del català, i de les llengües, les més pròximes i les més llunyanes, des de la tranquil·litat que dóna poder abandonar per innecessàries fronteres ideològiques per a viure les realitats com a contacte i comprensió, quin gust! I poder-ho fer amb competència, quina sort!

El seminari s'ha dissenyat en format de lectura mediada o guiada per especialistes de les diverses qüestions que han motivat els estudis de Germà Colón al llarg de la seua dilatada trajectòria intel·lectual. Aquesta opció sistemàtica desdibuixava de vegades la circumstància cronològica o biogràfica que potser hauria explicat una opció o una línia d'investigació. Però les

anotacions o suggeriments que el professor Colón, que ha estat present en totes i cada una de les intervencions, ha fet en acabar les conferències o ponències, han ajudat a recuperar aquest altre aspecte.

La conferència inaugural de Manuel Seco, membre de la Real Academia Española, *Colón y la lengua española*, la iniciava manifestant que considerava la seua presència una forma d'agraïment a Germà Colón, amic i un dels millors romanistes vius. Passava després a emmarcar la figura de l'homenatjat en la lexicologia de l'espanyol, fent-ne un repàs dels estudis d'aquest, dedicats a la qüestió. Anotava, d'entrada, les carències que el franquisme havia provocat amb la seua persecució gratuïta d'intel·lectuals i la magnífica aportació de Colón sobre "Catalanismos" i sobre "Occitanismos" de l'espanyol, dos articles de l'*Enciclopedia Lingüística Hispánica* (1967) que corregien algunes de les posicions potser exagerades de Coromines, un altre gran de la lingüística, en el *Diccionario crítico-etimológico* (1954-1957). I seguia Manuel Seco un periple en què rellegia els estudis de Colón que contenen referències a l'espanyol. Per a definir els trets que caracteritzen els estudis de Colón comentava "*la admirable familiaridad con que se mueve entre las lenguas nacidas del latín, tanto en su estado presente como en su historia*" i la capacitat de treballar amb un cap privilegiadament ordenat.

La segona conferència, *La romanística a Basilea després de Colón*, fou la de Beatrice Schmid (Universität Basel), deixeble de Colón a Basilea. Amb un doble registre, un de to cordial en què explicava, divertida i agraïda, l'actitud exigent del mestre, alhora que sempre cordial, que demanava les coses ben fetes fins al mínim detall, i un segon registre més descriptiu en què se'ns donava a conèixer de forma objectiva la repercussió que el mestratge de Colón ha tingut a la Universitat de Basilea en l'assentament d'alguns projectes emmarcats en el camp de la romanística (ben interessant l'estudi dels testimonis documentals d'algunes comunitats sefardites).

A càrrec de Glòria Claveria (Universitat Autònoma de Barcelona) corregué la tercera conferència. Presentà l'*Índex del lèxic de l'obra de Germà Colón*, un CD-ROM "*base de dades que conté paraules, formes i variants tractades en els estudis de Germà Colón*" i que és "*resultat d'una aplicació informàtica... que es publicarà annexa al llibre 'Germà Colón: les llengües romàniques juntes i contrastades'*". La conferència fou una justificació de l'utensili presentat i una demostració de la seua funcionalitat. En el debat posterior s'insistí en la necessitat de posar a l'abast de l'investigador aquests tipus d'utensilis que faciliten enormement el treball (informatitzar els grans reculls lèxics —el DCVB o el *Diccionario Etimológico* de Coromines— i bases de dades que continguin informatitzades obres literàries i documentació d'interès des del punt de vista lexicogràfic).

Les conferències de Milagro Laín (Universidad Complutense de Madrid) —*Colón y los estudios sobre Nebrija*—, Pedro Álvarez de Miranda (Universidad Autónoma de Madrid) —*La contribución de Germán Colón al conocimiento histórico del léxico español (con especial atención a los aspectos metodológicos)*— i de Lourdes García-Macho (UNED) —*La obra lexicográfica de Germà Colón*— insistiren en el caràcter rigorós dels estudis de Colón, el seu abast enorme d'informació ben contrastada i el mestratge que sobre ells havia exercit Colón amb el seu saber; i també tots ells insistiren en la seua amabilitat, accessibilitat o disponibilitat permanent per a tot aquell que se li haja acostat en demanda d'ajuda. Molt interessant la insistència de Pedro Álvarez de Miranda fent veure els propòsits i les estratègies intel·lectuals de Colón que sobretot persegueixen conèixer la realitat que hi al darrere de cada mot, les explicacions històriques que ens fan anar enllà del mot concret cap a la complexitat històrica que el féu present en un determinat moment. La professora García-Macho, que recordà emotivament les seues relacions d'amistat també amb l'esposa de Colón, centrà la intervenció sobretot en els estudis d'aquest sobre Antonio de Nebrija i afirmà que "Colón ha sido sin lugar a dudas el

pionero en darse cuenta de la importancia que tenía el nebricense para la historia de la lexicografía española”. En el diàleg posterior a la conferència de García-Macho, el mateix Colón subratllava la necessitat de seguir els estudis sobre Nebrija.

Antoni Ferrando (Universitat de València) en la seua exposició —*Colón, historiador de la llengua*— ordenà els estudis de Colón a l’entorn d’uns eixos bàsics resseguits amb propòsit sistematitzador —l’orientació gal·loromànica del lèxic català, la posició enfront del mossàrab, l’estudi de la documentació sobre el nom de la llengua, la qüestió del bilingüisme històric (català - aragonés) en la Cancelleria Reial i les conseqüències d’aquesta posició en una i altra llengües, els orígens de l’apitxat que Colón considera conseqüència dels ingredients poblacionals que constituïren el regne cristià de València des de la seua fundació i l’interès dels manuals d’aprenentatge de la llengua i dels reculls lèxics antics per a la investigació de l’estat de la llengua en cada moment— que integrava, en una visió panoràmica globalitzadora, els temes estudiats per Colón.

Les conferències de Joan Veny (Universitat de Barcelona i IEC) —*Germà Colón, etimòleg*— rellegia els estudis sobre etimologia realitzats per Colón. Company i amic de l’homenatjat des de fa més de cinquanta anys, començà dient que, en el cas de Colón, el fet d’haver acampat professionalment a l’estranger, circumstància que dificultava el treball de camp, representà una desviació del que havia estat la seua primera orientació com a investigador, que mostra ben a les clares la seua tesi doctoral. Féu després una espècie de prolegomen amable sobre la desorientació que es feia notar en els estudis sobre etimologies previs al mestratge de Wartburg —amb divertits exemples de pseudoetimologies—. Colón introdueix en aquest camp l’orientació metodològica de Wartburg: l’estudi etimològic es fonamenta sempre en una àmplia documentació, tenint en compte les variants diatòpiques, emmarcant-ho en el conjunt de la Romània i sempre sense baixar la guàrdia d’una actitud crítica enfront de la tendència a tancar els temes amb posicionaments massa ‘teòrics’ precipitats.

Lluís Gimero Betí (Universitat Jaume I) en el seu parlament —*L’aportació dialectològica de Germà Colón*— féu repàs dels treballs de Colón referits a la geolingüística. Ordenà la seua intervenció sobre quatre grans eixos: *l’aportació geolingüística* continguda en les valoracions crítiques que Germà Colón féu dels diversos materials de geolingüística, alguns dels quals coneixia de primera mà perquè havia col·laborat a la seua confecció; els estudis sobre *tipologia del valencià*; els estudis de *diatopia i diacronia* i, finalment, les *edicions de textos* en els estudis dels quals es poden trobar notes interessants sobre gramàtica històrica i sobre dialectologia històrica.

Rolf Eberenz (Université de Lausanne) en la seua intervenció —*Colón, romanista*— començà també parlant amb agraïment del Colón mestre de qui ell havia estat deixeble a Basilea i recordant treballs d’aquest amb els alumnes —concretament, investigacions tipològiques amb estudis contrastius de traduccions d’obres clàssiques fetes per contemporanis del *Tirant* o del *Quijote*—. En el cos del discurs tractà Eberenz de situar la posició epistemològica de Colón que, diu, arrela en la magnífica tradició de la filologia romànica del segle XIX; Colón parteix de la convicció que els pobles romànics compartiren una mateixa herència cultural que lògicament es manifesta en la llengua. El punt de partida de Colón fou esbrinar la posició tipològica del català, fet que el dugué a la comprovació de les especials relacions amb l’occità i l’anàlisi de l’evolució diacrònica d’aquesta posició respecte a altres llengües. Insistí en la importància que Colón ha sabut donar no només als mots patrimonials sinó també als llatinismes universals, com a préstecs entre llengües que ajuden a manifestar les relacions històriques.

Antoni Maria Badia i Margarit (Universitat de Barcelona / IEC) tancà el cicle amb la conferència —*Vocabulari general i lèxics particulars: l’aportació de Germà Colón*—. Després d’una introducció sobre l’evolució històrica del lèxic produïda com a conseqüència de l’evo-

lució de la realitat i la lògica repercussió als diccionaris, insistí en la necessitat d'establir uns criteris equilibrats i harmònics a l'hora de fer diccionaris. Proposà el *Diccionari Pompeu Fabra* com a model, afirmant que aquest era de criteri equilibrat entre la llengua comuna i els termes científics i tècnics i insistí en la necessitat d'un debat al respecte que ajudara a establir els criteris de confecció del diccionari de l'IEC o del diccionari de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en procés de confecció. El tema proposat per Badia i Margarit potser no es referia només a la terminologia especialitzada sinó que s'endevinava que hi havia el problema de l'abast que havia de tenir l'acceptació de variants diatòpiques. En el diàleg posterior, alguna de les intervencions feia veure (limitada presència del vocabulari referit al sexe) les interferències ideològiques o de creences que intervenen en un treball tant aparentment neutre com la confecció d'un diccionari.

A més de les conferències, dimarts, dimecres i dijous per la vesprada s'han presentat 'taules redones' que eren en realitat ponències més curtes quant al temps assignat per a les conferències, però profundes quant al contingut.

La primera fou comandada pel professor Albert Hauf, presentador dels ponents, que féu referència a la seua amistat personal i l'ajut rebut de Colón en diversos moments de la seua carrera universitària a Gran Bretanya. Cesàreo Calvo presentà les aportacions de Colón a l'estudi de l'italià. Brigitte Lepinette presentà les aportacions a l'estudi del francès amb un buidat de les col·laboracions de Colón al diccionari etimològic francès. Doris Ruiz tractà de les aportacions a l'estudi de l'espanyol. Vicent Martines tractà de les virtuts de Colón com a mestre en totes les seues activitats.

En la segona taula redona *Diccionari i gramàtica en l'obra de Colón*, de l'ordre de la qual fou responsable Maria José Martínez Alcalde, presentaren ponències Pérez Saldanya (que tractà de la construcció perifràstica *anar* + *V* medieval en algunes llengües romàniques i el cas del català connectat amb textos narratius). Satorre i Quilis tractaren de les aportacions de Colón a l'estudi dels diccionaris i del lèxic espanyol en general.

La tercera de les taules redones tractava de les problemàtiques derivades de les llengües en contacte. José Ramon Gómez presentà una enquesta (estudi sincrònic de l'actual situació del valencià) referida a actituds sociolingüístiques connectades a la circumstància 'valencià/castellà, llengües en contacte' amb una percepció de la condició deplorable del valencià en el segment jove de la població valenciana, una perspectiva que mostra una situació difícil per a la llengua. Josep Martines presentà un estudi diacrònic de la relació entre valencià i aragonés medieval. Abelard Saragossà insistí en un aspecte del tarannà característic del magisteri de Colón com a estudiós de la llengua, que el duia a plantejar la necessitat de partir de la seguretat i superar posicionaments a la defensiva que duen als bloqueigs i a la ineficàcia.

A manera de valoració global, s'ha de dir que fou un homenatge real en que tots coincidiren a lloar el mestre amable i l'estudiós rigorós capaç de compartir el seu temps amb tot aquell que se li acostara en demanda d'ajuda. Colón manifestà sentir-se aclaparat per tant de 'botafumeiro', que considerà excessiu. El segon aspecte a subratllar, la insistència a rehabilitar l'actitud de filòleg fonamentada en l'anàlisi rigorosa de tot el corpus documental i mai no excedir-se en conclusions, enfront de possibles precipitacions que representen tancar les explicacions de fenòmens lingüístics sobre la base de teoritzacions que es valoren gairebé com a dogmes. I, finalment, la constatació una vegada més de l'enorme importància dels estudis de Germà Colón.

Personalment he notat a faltar una conferència dedicada a *Colón editor de textos medievals i del Renaixement*. El treball d'editor és per definició el més globalitzador perquè és principi i fi. I és el que fa Colón com a editor. Potser és, almenys en part, el que conté la conferència que, per circumstàncies de temps i format del curs, no exposà Emili Casanova però

que prometé que, juntament amb la de Maite Echenique, apareixerà a les actes del Seminari, previstes per a la tardor pròxima. [H. R.]